

Kohtalokkaat lapsioluet

Veli Pekka Toropainen

Suomalaiseen juhlimiseen on aina kuulunut olut ja paloviina. Varsinkin paloviinan saavuttua Suomeen ja yleistyttyä 1600-luvulla, sattui lapsioluita, häitä ja hautajaisia juotaessa onnettomuuksia, kun ihmiset humaltuivat tolkkottomasti. Siitä on kyse seuraavassa oikeusjutussakin. Lisäksi tapauksesta selviää, miten pitäjän säätyläiset kokoontuivat Loimaalla yhteisen juhliakseen omassa piirissään.

Loimaalla pidettiin 17. toukokuuta 1653 ylimääräiset käräjät, joilla selviteltiin sotamies Markus Jöranssonin kuolemaa. Leski Eufemia Olofsdotter Mälläisistä vaati henkeä miehensä hengestä ratsumestari Mickel Johanssonin kahdelta rengiltä, vanhemmalta Anders Anderssonilta ja nuoremmalta Anders Mattssonilta. Markus oli kadonnut 8. maaliskuuta ratsumestarin lapsioluilta Männistöstä. Eufemian tietojen mukaan ratsumestarin rengit olivat pahoinpidelleet hänen miestään. Eufemian mentyä etsimään miestään Männöstä kaksi päivää juhlien jälkeen, oli Anders Mattsson antanut Markukselle kaksi korvapuustia ja vetäneensä tätä kerran hiuksista. Varsinaisen pahoinpitelyn hän sälytti Anders Anderssonin niskoilta. Ratsumestari oli piloillaan arvellut, että mies olisi joessa.

Lapsioluilla Markus oli ollut niin humalassa, että hänet oli heitetty neljä kertaa ulos entisen voudin Erik Henriksson Spåran ja tämän vaimon sekä erään korpraalin yösjanaan käyttämästä makuutuvasta, juhlatuvasta ja talonväen omasta makuukamarista. Lopulta hänet oli toimitettu pois pihaltakin. Koska hän oli käyttänyt pahaa suuta ja tunkeutunut uudelleen pihaan, katsoi ratsumestari hänen rikkoneen kotirauhaansa ja syyllistyneen rauhanvalanrikkomukseen. Ratsumestarin naapuri Henrik Grelsson todisti, että Markus oli seisonut pihalla halko kädessään. Todistajan kysymykseen siitä, mitä hän aikoi sillä tehdä, hän vastasi käyvänsä Anders Anderssonin päälle kostakseen sen, että tämä oli vienyt hänet pois pihasta. Henrik oli neuvonut Markusta nukkumaan ja mennyt itse puhelemaan sen väen kanssa, joka seisoivat ovella. Kun Anders oli saanut kuulla Markuksen puheista, oli hän lähtenyt tämän perään ja tavoittanut hänet karjakujalla. Hän oli ottanut halon pois ja kaatanut Markuksen maahan sekä vetänyt tätä hiuksista ja lyönyt useita kertoja korvallisille ja suulle. Ratsumestarin renki Henrik Henriksson oli ottanut halon ja aikonut lyödä sillä Markusta, mutta Henrik Grelsson oli kieltänyt häntä tekemästä niin.

Anders oli palannut tallille ja Markus oli tullut perässä pihaan mennäkseen valittamaan ratsumestarille. Tällöin Anders oli jälleen hyökännyt Markuksen kimppuun ja Anders Mattsson oli tullut avuksi. He olivat raahanneet tämän hiuksista vetämällä portin liiterille saakka noin kymmenen sylen matkan. Kun Markus oli huutanut apua, olivat kornetti Anders Getingin vaimo ja pappilan tytär Margareta neuvoneet Andersia lopettamaan tappelun. Tappelu oli päättynyt siihen, että Markus sanoi: ”Åt åt tämä se echo ombin että sinä olet minun siasani.” Tällä Markus tarkoitti, että Anders olisi hänen oikea surmaajansa. Henrik Grelsson oli vienyt Markuksen karjapihaan ja jättänyt sinne makaamaan. Andersin hän toimitti miespihan puolelle. He sekä ratsumies Nils Nilsson Kokemäen Kaukaristosta, korpraali Henrik ja eräs poika olivat menneet ratsumestarin pirttiin. Pari päivää myöhemmin

Henrik Grelsson oli löytänyt Markuksen käsivarret peittäneet vaatteet tienpenkalta lähes kauttaaltaan veressä. Edellä mainittujen lisäksi todistajana kuultiin Vammalan Ludvig Markussonia ja lukkari Bertil Grelssonia.

Anders Anderssonilta kysyttiin, oliko hän ollut koko ajan pitotuvassa muiden seurassa tappelun päätyttyä. Epäiltiin näet, että hän olisi käynyt ulkona ja ennättänyt piilottaa ruumiin. Hän kutsui todistajaksi pappilan renki Påval Erikssonin, joka kuitenkin sanoi, ettei tiennyt, missä Anders oli ollut. Itse hän kertoi olleensa pirtissä, mutta siellä Andersia ei näkynyt.

Seuraavaksi lautakunnalta kysyttiin, kuinka ruumis oli löytynyt joesta. Lautamies Erik Bertilsson Vännilästä kertoi, että ratsumestari oli laskenut talonsa alapuolelle jokeen 25 syltä pitkän verkon 20. huhtikuuta. Seuraavana aamuna sen olivat nostaneet Anders Mattson ja ratsumestarin trumpetinsoittaja Hans, joka oli nyt Ruotsissa. Anders oli huomannut ruumiin ensin ja sanonut Hansille, että verkossa oli suuri musta kala. Kun verkkoa oli vedetty lisää, oli Hans todennut sen olevan ihmisen. Anders oli sanonut miehen olevan saman sotamiehen, jonka Anders Andersson oli lapsioluiden aikaan heittänyt jokeen. Anders oli pyytänyt Hansia ilmoittamaan asiasta ensin Anders Anderssonille, mutta tämä olikin kertonut heti suoraan ratsumestarille. Anders Mattsson oli vetänyt verkon yksin sillä välin. Ratsumestari oli kutsunut paikalle lautamies Erik Bertilssonin, tämän ratsumiehen Matts Jakobssonin sekä Vännilän Jöran Thomasinpojan. Molemmat Andersit oli heti vangittu ja kuljetettu Ylistaron kylän kartanon vankikistuun.

Andersilta kysyttiin, miksi hän oli käskenyt trumpetinsoittajaa ilmoittamaan asiasta ensin Anders Anderssonille. Anders Mattsson vastasi, että Anders Andersson oli kahdeksan päivää lapsioluiden jälkeen pyytänyt häntä etsimään, josko Markus olisi kuollut johonkin ratsumestarin talon lämmittämättömään huoneeseen. Hän oli vastannut, että se saisi etsiä ruumista, joka oli häntä lyönytkin. Siksi Anders Mattsson oli yksinkertaisuuttaan pyytänyt ilmoittamaan ensin toiselle Andersille.

Tammiaisten Bertil Jakobsson kertoi, että ruumiissa oli ollut kaksi mustelmaa oikeassa käsivarressa ja kynsien paikalla, jotka olivat poissa. Selkää ja rintaa ei ollut kuitenkaan tarkastettu. Mälläisten Maisa Henrikdotter kertoi nostaneensa ruumiin joesta yhdessä Eufemian kanssa. Kun he olivat riisuneet sen, olivat he huomanneet oikean käsivarren ja rinnan olevan siniset. Maisa arveli vammojen syntyneen potkuista, mutta lautakunta epäili, että ne olivat syntyneet virran kuljettaessa häntä.

Anders Andersson kielsi surmanneensa Markuksen tai piilottaneensa ruumiin. Oikeus ei voinut kuitenkaan vapauttaa häntä, sillä hän ei kyennyt vannomaan itseään syyttömäksi. Siksi hänet tuomittiin Jumalan lain Exoduksen 21 luvun sanojen ”Sen, joka lyö ihmisen kuoliaaksi, tulee kuoleamalla kuolemaan.” ja Korkeampien asioiden kaaren 1 luvun sekä Tahtotapon kaaren 18 ja 30 lukujen perusteella kuolemaan. Kun Eufemia rukoili tuomitun hengen puolesta, annettiin tästä hovioikeudelle todistus.¹

¹ Loimaan välikäräjät 17.5.1653, 52–58.